

ВЕРБАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ПРОПОВІДЬ» (ЗА ДАНИМИ АСОЦІАТИВНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ)

Наталія Чміль
chmil.nata@ukr.net

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Received April 18, 2017; Revised June 5, 2017; Accepted June 12, 2017

Анотація. Статтю присвячено психолінгвістичному аналізу вербальної репрезентації студентами концепту «проповідь» шляхом вільного асоціативного експерименту. Розглянуто поняття концепту та релігійного концепту. Представлені основні лінгвістичні дослідження проповіді українськими та закордонними вченими. Описано комунікативні особливості релігійної проповіді. Зазначено особливості та процедура проведення вільного асоціативного експерименту. У результаті здійсненого асоціативного експерименту вербальної репрезентації концепту «проповідь» було отримано всього 260 реакцій на слово-стимул «проповідь», серед яких 97 різних асоціацій. Аналіз асоціацій дозволив виявити найчастотніші реакції на «проповідь», серед яких: «священик», «розповідь», «повчання» та «настанова». Аналіз отриманих асоціацій на «проповідь» здійснено за логічним критерієм, що дозволило виявити переважання центральних реакцій на слово «проповідь». За граматичним критерієм серед отриманих асоціацій на «проповідь» переважають парадигматичні реакції. Аналіз отриманих асоціацій на «проповідь» здійснено за тематичним критерієм, що дало змогу виокремити чотири різні тематичні категорії: атрибути місця (ситуація проповіді), особливості жанру, люди (учасники проповіді), емоції та оцінки. Найчисельнішою виявлено тематичну групу пов'язану з особливостями жанру. Найменш чисельною серед отриманих асоціацій виявилась тематична група «учасники проповіді».

Ключові слова: релігійний концепт, релігійний дискурс, вільний асоціативний експеримент, проповідь.

Chmil, Natalia. Verbal Representation of the Concept “Sermon” (Based on the Association Test).

Abstract. The investigation of religious discourse is widespread in Ukraine now because of great confidence in the church. The aim of this research is to analyze verbal representation of the concept “sermon”. Free word association test (WAT) has been used for psycholinguistic analysis. The aim of this research is to analyze the verbal representation of the concept “sermon”. Free word association test (WAT) has been used for psycholinguistic analysis. The definitions of concept and religious concept as a multidimensional mystical semiotic formation are highlighted. The paper overviews the main linguistic researches of sermon by Ukrainian and foreign scholars. Certain communicative features of religious sermons have been described. As a result of the free WAT, 260 responses to the stimulus word “sermon” were, among them 97 different associations. Among the most frequent responses were “priest”, “story”, “edification” and “attitude”. The logical and grammar characteristics of the obtained associations have been analyzed. It has been shown that central paradigmatic reactions to the stimulus word “sermon” predominate. The thematic features of the associations to “sermon” have been analyzed. Four different thematic groups have been identified: situation of sermon, genre features, people (sermon participants), emotions and evaluation. The most numerous thematic group is “genre features”. The least numerous thematic group is “sermon participants”. Prospects for further study of this problem lie in an in-depth psycholinguistic analysis of religious discourse.

Keywords: religious concept, religious discourse, free association test, sermon.

1. Вступ

За даними опитування громадської думки в 2015–2016 роках церква як соціальна інституція втримує позиції лідера довіри українців (Zlenko, 2017). Цей факт актуалізує наукові дослідження в цьому напрямку. Зокрема, вивчення різних особливостей релігійного дискурсу здійснюють психологи, філологи та соціологи. Дослідженню концептів приділяють увагу такі науковці: О. О. Акулова, О. О. Близнюк, О. С. Бондаренко, О. С. Пальчевська, З. Д. Попова, В. Ф. Старко, Ю. С. Степанов, Й. А. Стернін, Т. В. Суродейкіна, Р. М. Фрумкіна та ін. На думку О. В. Сергеевої, концепт слід трактувати як «інформаційну цілісність, наявну в мовній свідомості, сприйняту мовною особистістю як інваріантне значення асоціативно-семантичного поля, яке пройшло означення, тобто має ім'я, представлене лексичною одиницею даної мови» (Sergeyeva, 2007:153).

Вивчення релігійного дискурсу в галузі мовознавства здійснює теолінгвістика. Її сучасними представниками є О. К. Гадомський, Л. А. Закреницька, В. І. Постовалова та ін. На матеріалі інтерпретації православно-християнського концепту «смирнення» російська вчена В. І. Постовалова визначає релігійні концепти як багатомірні містико-семіотичні утворення. Авторка пропонує розгорнуту модель опису базових релігійних концептів у концептосфері православ'я в єдності трьох основних планів – духовно-світоглядного, культурно-історичного та лінгво-семіотичного (Postovalova, 2012:143–152).

У межах релігійного дискурсу проповідь виокремлюють як жанр релігійного спілкування. Великий тлумачний словник сучасної української мови (2005) пропонує декілька визначень поняття «проповідь»: 1) промова релігійно-повчального змісту, яка виголошується в церкві під час відправи; 2) церковний літературно-ораторський жанр урочистого або повчального характеру; 3) те саме, що проповідування; 4) публічний виступ на яку-небудь тему. Проповідь «покликана повідомити і роз'яснити Слово Боже, повинна відрізнятися церковно-біблійним характером і максимально наближатися до мови Біблії, в той же час вона повинна бути доступна розумінню простих людей» (Stebel'kova, 2012: 210). У жанрі проповіді релігійний дискурс зближується з педагогічним. Проповідь схожа на бесіду або лекцію, але відрізняється від цих жанрів приналежністю до особливого виду спілкування – релігійного. Метою проповіді є донесення сенсу слова Бога до свідомості людей (Yasinovskaya, 2011:183–184).

Дослідження проповіді як особливого мовленнєвого жанру та частини релігійного дискурсу здійснюють багато вчених, серед яких М. В. Аникушина, А. Vizjak Končar, Р. Я. Ваврінчак, К. А. Кузьміна, О. А. Прохвятилова, М. Б. Расторгуева, М. А. Рожило, Н. А. Стебелькова, А. У. Esimaje та ін.

Особливості риторики та граматики проповіді досліджувала А. Vizjak Končar. Авторка встановила, що в проповіді виклад етичних принципів відбувається шляхом подання відповідних позитивних і негативних етичних варіантів. Оскільки метою є не тільки передати віруючим знання, а й переконати їх жити за вченням Ісуса, описові риторичні одиниці використовуються для створення

реальних життєвих ситуацій, у позитивних і негативних кадрах. Тобто в проповідях існує тенденція тлумачити аргумент, заснований не на наукових свідченнях, а на досвіді (наприклад, спостереження, наслідування) (Bizjak Končar, 2008:517–518).

Характеристики англійської лексики в проповідях досліджувала А. Esimaje. Авторка зазначає, що для проповіді характерна лексична щільність тексту, як наслідок, високий вміст інформації. Також на основі емпіричного аналізу А. Uzoaku Esimaje визначила тенденцію до використання в проповідях таких семантичних груп: негативні слова (“negative words”), кількісні слова (“number words”), слова складних ситуацій (“difficult situation words”), слова невизначеності (“words of uncertainty”), слова опису (“words of description”), слова фізичної дії (“words of physical action”), слова сили (“power/utility words”), висловлювання про місце (“place expressions”) і слова словесної дії (“words of verbal action”) (Esimaje, 2014:13–14). М. В. Аникушина детально описала структуру християнської англомовної проповіді, виділивши в ній вступ (виконує тематичну, опорну, а також контактостановлюючу функції), основну частину міркування (причинно-наслідкові відношення), розповідь (зміна подій або станів), опис, висновки (виконують функції впливу, переконання, повчання, логічного завершення тексту) (Anikushyna, 2008). Н. А. Стебелькова серед лексичних особливостей англомовних проповідей виокремила використання інтегруючої метафори, стратегію побудови внутрішнього діалогу (використання синтаксичної єдності «питання-відповідь»), стратегію поетапного розгортання базової анти-тези (Stebel'kova, 2012). Проблему діалогічності православної проповіді детально розкрила І. А. Істоміна. Засоби розмовної мови вводяться священнослужителем, на думку автора, для врахування особливостей сприйняття масової аудиторії, готової до освоєння основ християнського світогляду (Istomina, 2012:162).

Значну увагу науковці звертають на комунікативні особливості проповіді, а саме на її усний характер. На нашу думку, особливої уваги заслуговують дослідження А. А. Юр'ївського. Автор відстоює думку, що з моменту припинення проповідником усного мовлення припиняється проповідь. Проте сучасність накладає свої відбитки на релігійну комунікацію. Популярності набувають електронні версії друкованих релігійних видань, сайти єпархій, блоги священнослужителів тощо. Як зазначає М. А. Рожило, «потужні комунікативні можливості мають проповіді, розміщені на сайтах єпархій, адже, крім усіх переваг (аудіо- та відео), у споживачів є змога неодноразово читати текст проповідей, виокремлюючи для себе найважливіші, найактуальніші аспекти» (Rozhylo, 2014).

Ми цілком погоджуємося з думкою О. А. Прохватилової про те, що в духовній проповіді актуалізовано одразу декілька видів комунікації: 1) колективну (звернена до множинного (колективного) адресату); 2) масову (звернення за допомогою засобів масової комунікації); 3) особисту, (ефект звернення слова священника до кожного слухача); 4) гіперкомунікативну

(вкраплення сакральних текстів – молитов і фрагментів Святого Письма) (Prokhvatilova, 1999).

Отже, таке різностороннє лінгвістичне дослідження проповіді як жанру релігійного спілкування, актуалізує багато нових напрямків у вивченні проблеми. Серед них важливим є питання щодо уявлень про проповідь, які існують у людей, тобто в межах яких концептів мовці описують проповідь.

З точки зору психолінгвістики, концепт – це «спонтанно функціонуюче в пізнавальній та комунікативній діяльності індивіда базове перцептивно-когнітивно-афективне утворення динамічного характеру, що підкоряється закономірностям психічного життя людини і внаслідок цього по ряду параметрів відрізняється від понять і значень як продуктів наукового опису з позицій лінгвістичної теорії» (Zalevskaya, 2001:39). Основою концепту в психолінгвістичному розумінні є понятійний зміст і блок знань як сукупність конкретно-образних (слухових, зорових, смакових та інших) елементів у психіці людини. Концепти вербалізуються в мові та репрезентуються різнорівневими засобами мови.

2. Методи дослідження

Існує багато методів вивчення вербалізованих концептів, серед яких ключове місце займає концептуальний аналіз. Низка прийомів концептуального аналізу залежить від цілі та фактичного матеріалу дослідження. Серед методів дослідження вербалізованих концептів найчастіше виокремлюють такі: опис концепту за допомогою його асоціативного поля, етимологічний аналіз, аналіз дефініційних значень, метод вивчення концептів через лексико-граматичне поле лексеми, когнітивно-семантичний аналіз, аналіз вербалізації в індивідуально-авторських номінаціях, аналіз концептів в різних культурах, порівняння індивідуально-авторських та національних концептів тощо (Muntyan, 2013).

Важливу роль при дослідженні концептів відіграє асоціативний експеримент. Як стверджує С. В. Мартінек, саме асоціативний експеримент дає змогу експлікувати концептуальні структури свідомості носіїв мови й культури (Martinek, 2011). Незважаючи на велику кількість лінгвістичних праць про структуру та зміст проповіді, проблема панівних уявлень у свідомості людей щодо концепту «проповідь» є майже не дослідженою. Саме тому, метою дослідження є психолінгвістичний аналіз вербальних репрезентацій концепту «проповідь» як жанру релігійного дискурсу.

Для реалізації мети було використано вільний асоціативний експеримент, який є «інструментом вимірювання несвідомих компонентів семантичного простору реципієнтів» (Zasiekina, Zasiekin, 2008:55). Асоціативний експеримент дозволяє максимально наблизитися до ментального лексикону, вербальної пам'яті, культурних стереотипів певного народу виявити, зміст концепту в когнітивній свідомості носіїв мови й ранжувати за яскравістю концептуальні ознаки. Ядро мовної свідомості містить ті асоціації в асоціативно-вербальній мережі, які мають найбільшу кількість зв'язків, що виділяються на основі принципу частотності. Методика асоціативного експерименту передбачає

пред'явлення списку стимульних слів та інструкцію «відповідати першим словом, яке приходить на думку». Асоціативна реакція-відповідь повинна надаватись швидко, без довгих роздумів над відповіддю. У вільному асоціативному експерименті досліджуваним не ставляться ніякі обмеження на словесні реакції (Goroshko, 2001).

3. Процедура дослідження й обговорення результатів

Вибірку склали 246 студентів віком 17–20 років із Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, серед яких 102 – студенти-біологи; 96 – студенти-психологи; 48 – студенти-видавці. Досліджувані отримали анкету з десятьма словами-стимулами, що пов'язані з релігійним дискурсом, серед яких і «проповідь». На заповнення анкети студентам надавалось не більше 5 хвилин. Відмов не було. Проведення експерименту дало можливість отримати всього 260 реакцій на слово-стимул «проповідь», серед яких 97 різних асоціацій (див. табл. у додатку). Кількість отриманих асоціацій перевищує кількість досліджуваних, оскільки вільний асоціативний експеримент передбачає відсутність обмежень щодо словесних реакцій. У зв'язку з цим, кілька досліджуваних подали по декілька реакцій-асоціацій.

Здійснений аналіз отриманих асоціацій дозволив виявити найчастотніші реакції на «проповідь», серед яких «священик», «розповідь», «повчання» та «настанова». Тобто загалом опитувані часто пов'язують проповідь із проповідником (священиком) та морально-етичним навантаженням, яке вона здійснює (настанова та повчання).

Аналіз асоціацій на «проповідь» здійснено за логічним критерієм. Ми брали до уваги те, до якого типу реакцій можна віднести кожне з отриманих слів – периферійної чи центральної. Периферійні логічні асоціації представлені меншістю реакцій (усього 65). Це такі асоціації: «нудна», «навчання», «увага», «лекція», «скука», «душа», «гіпноз», «відданість», «довга», «наука», «книга», «добро», «внушення», «втирання», «цікава», «святе», «очищення», «ілюзія», «тиша», «дороговказ», «спасіння», «спам», «спокута», «чудесна мить», «відчуття», «духовне очищення», «недостовірність», «2 години в душній церкві», «жарко», «незрозуміле», «свічки», «заповідь», «сповідання», «свідки Єгови», «Апостол», «хрест», «закон», «гріхи», «послух», «мрії», «згадка», «бачення світу», «легенда», «камертон», «вірш», «казка». Периферійні логічні реакції становлять 25 % від усіх отриманих асоціацій.

Решта 75 % відповідей виражають прямий зв'язок слова-стимула та асоціації, тобто є центральними логічними реакціями («священик», «розповідь», «настанова», «церква» тощо). Переважання центральних реакцій на слово «проповідь» свідчить про послідовне логічне мислення студентів, а також достатньо високий рівень володіння мовою.

Опрацювання отриманих асоціацій на «проповідь» також проведено за граматичним критерієм. Основним критерієм було те, до якого типу реакцій можна віднести кожне з отриманих слів – синтагматичної чи парадигматичної. Було виявлено, що 18 слів-асоціацій є синтагматичними реакціями, серед яких

«слово Боже», «добре слово», «нудна», «слухати», «Божа», «довга», «цікава», «святе», «церковна», «чудесна мить», «духовне очищення», «2 години в душній церкві», «жарко», «незрозуміле», «Святе писання», «віруючі», «оповідати». Синтагматичні асоціації становлять 15,4 %. Серед них найпоширенішим є прикметниковий тип реакцій («нудна», «довга», «цікава», «святе» тощо). Більшість отриманих асоціацій виявилися парадигматичними реакціями, тобто стосуються тієї самої частини мови, що й слово-стимул «проповідь». У відсотковому співвідношенні парадигматичні реакції складають 69,2 %. Переважання парадигматичних граматичних асоціацій свідчить про достатню розвиненість аналітичності та комплексності мислення досліджуваних.

Класифікацію виконано також згідно з тематичним критерієм. Це дозволило виокремити чотири різні тематичні групи: атрибути місця (ситуація проповіді), особливості жанру, люди (учасники проповіді), емоції та оцінки (Рис. 1). Найчисельнішою виявилась тематична група, пов'язана з особливостями жанру (43,1 %), у межах якої досліджувані надавали такі асоціації: «розповідь», «повчання», «настанова», «розповідь», «повчання», «настанова», «слова», «промова», «звернення», «історії», «навчання», «читання», «увага», «лекція», «розмова», «слухати», «виступ», «донесення», «наука», «інформація», «текст», «мова», «книга», «легенда», «вірш», «казка», «згадка», «оповідати», «знання», «висловлювання думки», «тлумачення».

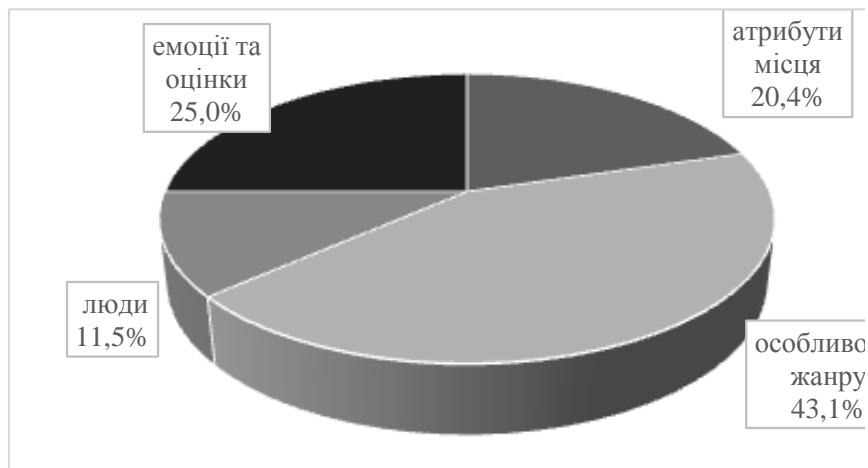

Рис. 1. Тематична структура асоціацій на «проповідь»

Група «емоції та оцінки» серед усіх асоціацій становить 25 % реакцій, а саме «слово Боже», «добре слово», «нудна», «Божа», «довга», «скука», «душа», «гіпноз», «відданість», «правда», «добро», «інформація для душі», «внушення», «втирання», «залучення», «цікава», «одкровення», «святе», «церковна», «очищення», «ілюзія», «навернення», «тиша», «дороговказ», «спасіння», «спам», «спокута», «чудесна мить», «відчуття», «духовне очищення», «недостовірність», «2 год в душній церкві», «жарко», «незрозуміле», «передавання мудрості», «істина», «мрії», «бачення світу», «камертон». Тут, як показує матеріал, представлена двояка оцінка проповіді

(«внушення», «втирання», «ілюзія», «спам», «недостовірність» ілюструють негативну оцінку).

Достатньо часто серед асоціацій трапилися реакції, що пов'язані з ситуацією і місцем проведення проповіді (20,4 %). У цій тематичній групі більшість реакцій стосуються церкви: «Біблія», «молитва», «церква», «служба», «Ісус Христос», «Євангеліє», «віра», «притча», «релігія», «собор», «частина обряду», «священнослужіння», «Святе писання», «свічки», «заповідь», «сповідання», «свідки Єгови», «збір біля алтаря», «апостол», «хрест», «закон», «річі священика», «гріхи», «послух», «кінець служби». Виявлено, що найменш частотними є асоціації, що пов'язані з людьми (учасниками проповіді) (11,5 %). До цієї тематичної групи належать слова «священик», «пастир», «батюшка», «віруючі», «люди».

4. Висновки

Психолінгвістичний аналіз вербальної репрезентації концепту «проповідь» шляхом вільного асоціативного експерименту дозволив виявити, що в когнітивній картині світу цей концепт відображається як священик, розповідь, повчання та настанова. У отриманому асоціативному матеріалі переважають центральні логічні та парадигматичні граматичні реакції. Нечисельні синтагматичні реакції місять двояку оцінку проповіді.

Тематичний аналіз отриманих асоціацій дав можливість виявити домінування реакцій, що пов'язані з особливостями проповіді як жанру. Крім того, асоціації досліджуваних стосувалися емоцій і оцінок, атрибутів ситуації та учасників проповіді. Найменш чисельною серед отриманих асоціацій виявилася тематична група «учасники проповіді». Студенти розглядають проповідь не лише як церковний жанр, але й визначають її як лекцію, розмову чи вірш. Цей факт свідчить про недостатню обізнаність опитуваних про концепт «проповідь». Перспективи дослідження вбачаємо в подальшому психолінгвістичному аналізі релігійного дискурсу та концепту «проповідь».

Література

References

1. Аникушина М. В. О композиции текста современной христианской англоязычной проповеди. Известия ТулГУ. Гуманитарные науки, 2008, 2, 191–196.
Anikushyna, M. V. (2008). O kompozitsii teksta sovremennoy hristianskoy angloyazyichnoy propovedi [On text composition of the modern Christian English-language sermon]. *Proceedings of Tula State University. Humanitarian Sciences*, 2, 191–196.
2. Bizjak Končar, A. (2008). Contemporary sermons: From grammatical annotation to rhetorical design. *Systemic Functional Linguistics in Use. Odense Working Papers in Language and Communication*, 29, 503–521.
3. Esimaje, U. A. (2014). A descriptive survey of the character of English lexis in sermons. *SAGE Open*, 4(4), 1–16.
4. Горошко Е. И. Интегративная модель свободного ассоциативного эксперимента. Харьков: РА–Каравелла, 2001.
Goroshko, Ye. I. (2001). *Integrativnaya Model Svobodnogo Assotsiativnogo Eksperimenta [Integrative Model of Free Associative Test]*. Kharkiv: RA–Karavella.

5. Zalevskaya, A. A. (2001). Psiholingvistiicheskiy podhod k probleme koncepta [Psycholinguistic Approach to the Concept]. In: *Methodological Problems of Psycholinguistics*, (pp. 36–45). Voronezh: VGU.
Залевская А. А. Психолінгвістический подход к проблеме концепта // Методологические проблемы когнитивной лингвистики. Воронеж: Из-во ВГУ, 2001, 36-45.
6. Засекіна Л. В., Засекін С. В. Психолінгвістична діагностика. Луцьк: Вежа, 2008.
Zasiekina, L. V. Zasiakin, S. V. (2008) *Psykholinhvistychna Diahnostyka [Psycholinguistic Diagnostics]*. Lutsk : Vezha.
7. Зленко С. Довіра соціальним інституціям, 2017. Режим доступу: <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=678&page=1>.
Zlenko, S. (2017). The trust to social institutions. Retrieved from <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=678&page=1>.
8. Истомина И. А. О диалогичности текстов современной православной проповеди. Ученые записки Казанского университета. Гуманитарные науки. 2012. №154(5). С. 156–163.
Istomina, I. A. (2012). O dialogichnosti tekstov sovremennoy pravoslavnoy propovedi [Dialogic texts of modern Orthodox sermon]. *Scientific Proceedings of Kazan University. Humanitarian Sciences*, 154(5), 156–163.
9. Мартінек С. В. Емпіричні й експериментальні методи у сучасній когнітивній лінгвістиці. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2011. № 52. С. 25–32.
Martinek, S. V. (2011). Empirychni y eksperymentalni metody u suchasni kohnityvni linhvistytsi [Empirical and experimental methods in current cognitive linguistics]. *Bulletin of Lviv University. Philological Series*, 52, 25–32.
10. Мунтян Л. В. Концептуальний аналіз та методи дослідження вербалізованих концептів. *Наукові записки. Серія Філологічна*, 2013, № 33. С. 103–105.
Muntyan, L. V. (2013). Kontseptual'nyu analiz ta metody doslidzhennya verbalizovanykh kontseptiv [Conceptual analysis and methods of research verbalized concepts]. *Scientific Notes. Philological Series*, 33, 103–105.
11. Постовалова В. И. Религиозные концепты в теолингвистическом представлении. *Теолінгвістика. Міжнародний тематический збірник статей*, Београд: Издательство: Универзитет у Београду. Православни богословски факултет, 2012, 143–152.
Postovalova, V. I. (2012). Religioznyie kontsepti v teolingvisticheskom predstavlenii [Religious concepts in teolinguistic representation]. *Teolinguistika. International Thematic Collection of Papers*. Beograd: Belgrade University, 143–152.
12. Прохватилова О. А. Православная проповедь и молитва как феномен современной звучащей речи. Волгоград: Изд-во ВолГУ, 1999.
Prokhvatilova, O. A. (1999). *Pravoslavnaya propoved' i molitva kak fenomen sovremennoy zvuchashchey rechi [Orthodox sermon and prayer as a phenomenon of modern sounding speech]*. Volgograd: Volgograd State University.
13. Рожило М. А. Комунікативний потенціал релігійного інтернет-тексту (на прикладі проповідей митрополита Луцького і Волинського Михаїла). *Медіа, глобалізація, соціальна мімікрія: науковий інтернет-симпозіум*. Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2014. С. 101–106.
Rozhylo, M. A. (2014). Komunikatyvnyi potentsial relihiinoho internet-tekstu (na prykladi propovidei Mytropolyta Lutskooho i Volynskoho Mykhaila) [Communicative Potential of Religious Internet text (based on sermons by Metropolitan Bishop of Lutsk and Volyn Mykhail)]. *Media, Globalization, Social Mimicry: Scientific Online*

- Symposium*. (101-106). Lutsk, Ukraine: Lesya Ukrainka Eastern European National University.
14. Сергеева Е. В. Лексическая экспликация концепта «религия» в русском языке. *Политическая лингвистика*. 2007. № 2(22). С. 151–165.
Sergeyeva, Ye. V. (2007). Leksicheskaya eksplikatsiya kontsepta “religiya” v russkom yazyke [Lexical explication of the concept “religion” in Russian]. *Political Linguistics*, 2(22), 151–165.
15. Стебелькова Н. А. Лингвистические особенности англоязычной проповеди как жанровой разновидности теологического дискурса. *Вестник МГЛУ*. 2012, № 6 (639). С. 205–212.
Stebel’kova, N. A. (2012). Lingvisticheskie osobennosti anglojazychnoj propovedi kak zhanrovoy raznovidnosti teologicheskogo diskursa [Linguistic features of the English-speaking sermon as a genre variety of theological discourse]. *Bulletin of Moscow State Linguistic University*, 6(639), 205–212.
16. Ясиновская Е. Г. О специфике религиозного дискурса. *Вестник МГЛУ*. 2011. №10(616). С. 179–186.
Yasinovskaya, Ye. G. (2011). O spetsifike religioznogo diskursa [On the specifics of religious discourse]. *Bulletin of Moscow State Linguistic University*, 10(616), 179–186.

Додаток

Таблиця 1

Частотність асоціацій концепту «проповідь» (260 реакцій)

Асоціація	N	Асоціація	N	Асоціація	N
Священик	22	Правда	2	Незрозуміле	1
Розповідь	19	Наука	2	Частина обряду	1
Повчання	15	Євангеліє	2	Тлумачення	1
Настанова	14	Віра	2	Передавання мудрості	1
Слово Боже	11	Батьюшка	2	Істина	1
Біблія	8	Книга	2	Священнослужіння	1
Молитва	8	Притча	2	Святе писання	1
Церква	7	Виступ	2	Віруючі	1
Слова	6	Релігія	1	Свічки	1
Звернення	5	Собор	1	Заповідь	1
Добре слово	5	Добро	1	Люди	1
Промова	5	Інформація для душі	1	Сповідання	1
Історії	5	Внушення	1	Свідки Єгови	1
Нудна	4	Втирання	1	Збір біля алтаря	1
Служба	4	Залучення	1	Апостол	1
Навчання	4	Цікава	1	Хрест	1
Читання	4	Одкровення	1	Закон	1
Пастир	4	Святе	1	Речі священика	1
Увага	4	Церковна	1	Гріхи	1
Слухати	3	Очищення	1	Послух	1
Ісус Христос	3	Ілюзія	1	Кінець служби	1
Лекція	3	Навернення	1	Оповідати	1
Розмова	3	Тиша	1	Знання	1
Божа	3	Дороговказ	1	Мрії	1
Довга	3	Спасіння	1	Згадка	1
Інформація	2	Спам	1	Бачення світу	1

Verbal Representation of the Concept “Sermon” (Based on the Association Test)

Закінчення табл. 1

Скука	2	Спокута	1	Легенда	1
Донесення	2	Чудесна мить	1	Камертон	1
Текст	2	Відчуття	1	Вірш	1
Душа	2	Духовне очищення	1	Казка	1
Мова	2	Недостовірність	1	Висловлювання думки	1
Гіпноз	2	2 год в душній церкві	1		
Відданість	2	Жарко	1		